

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

اعتبار امر مختوم کیفری

تالیف

مریم موسوی

ویراستار

شهلا رضایی

انتشارات قانون یار

۱۳۹۸

سرنشانه	:	-۱۳۶۳ موسوی، مریم
عنوان فاردادی	:	ایران، قوانین و احکام
مشخصات نشر	:	Iran. Laws, etc
مشخصات ظاهری	:	اعتبار امر مختوم کیفری /تألیف مریم موسوی؛ ویراستار شهلا رضایی، تهران: انتشارات قانون یار، ۱۳۹۸، ۱۱۰ ص.
شانک	:	۹۷۸-۶۲۲-۲۲۹-۰۷۷ فنا
و ضعیت فهرست نویسی	:	پادشاه
موضوع	:	کتابنامه، ص. ۱۰۷
موضوع	:	اعتبار امر قضاؤ شده -- ایران
موضوع	:	Res judicata -- Iran
موضوع	:	آرای حقوقی -- ایران
موضوع	:	Judgments -- Iran
موضوع	:	داوری و جزا
موضوع	:	Arbitration and award
موضوع	:	حکم قضائی
موضوع	:	Final award*
شناسه افزوده	:	رضایی، شهلا. ۱۳۶۵ - ویراستار
رد پندی کنگره	:	۱۷۵-KMH
رد پندی دیوبی	:	۵۴۹/۳۴۷
شماره کتابشناسی ملی	:	۵۷۲۲۹۵۸

انتشارات قانون یار

اعتبار امر مختوم کیفری

تألیف: مریم موسوی

ویراستار: شهلا رضایی

ناشر: قانون یار

ناظر فنی: محسن فاضلی

نوبت چاپ: اول - ۱۳۹۸

شماره گان: ۱۱۰۰ جلد

قیمت: ۲۸۰۰۰ تومان

شانک: ۹۷۸-۶۲۲-۲۲۹-۰۷۷

مرکز پخش: تهران، میدان انقلاب، خ منیری جاوید، پلاک ۹۲

تلفن: ۶۶۹۷۹۵۲۶ مرکز پخش قانون یار

تعددیم به:

خدایی که آفرید جهان را، انسان را، حقل را، علم را، سرفت را، عشق را

به مقدس ترین واژه ها:

مادرم و پدرم به پاس محبت و تلاشای شبانه روزی آنها

و همسرم به پاس قلب بزرگش که وجودش در زندگیم یکی از نشانه های لطف الهی است....

فهرست مطالب

۹	پیشگفتار
۱۳	فصل نخست
۱۳	مفاهیم و مبانی اعتبار امر مختوم کیفری
۳۵	فصل دوم
۳۵	شرایط و گستره اعتبار امر مختوم کیفری
۱۰۱	نتیجه گیری
۱۰۷	منابع و مأخذ

پیشگفتار

اعتبار امر مختصومه عبارت است از معتبر بودن قضیه ای که قبلاً در دادگاه صالح به آن رسیدگی شده و حکم قطعی صادر گردیده و بر اساس این امر و به دلایلی از قبیل جلوگیری از صدور آراء متعارض، حفظ نظم عمومی و استحکام بخشیدن به احکام دادگاه ها و جلوگیری از دعاوی واهم مراجع رسمی اعم از دادگاه ها و دادسراهای ممنوع از رسیدگی مجدد به این دعاوی میباشدان این اعتبار در بند ۵ ماده ۶ قانون آئین دادرسی کیفری بصراحت آمده و ما در هیچ یک از قوانین دیگر نامی از آن را مشاهده نمیکنیم. شرایطی که برای تحقق اعتبار امر مختصوم برشمرده اند عبارت است از شروط سه گانه وحدت موضوع، وحدت طرفین و وحدت سبب که البته برخی شرط چهارمی را بنام قطعیت رای صادره پیشین بدان افزوده اند که البته از موارد اختلافی بین حقوقدانان بشمار میآید لیکن در فرانسه بموجب رای وحدت رویه ۳۰ ژانویه ۱۹۲۰ قطعیت رای قبلی را لازم دانسته اند. شرایط یادشده از تفاوت‌های در حقوق مدنی و کیفری با یکدیگر برخوردارند که تا حدی که ما را از موضوع اصلی کتاب دور نماید بدان پرداخته میشود دامنه اعتبار امر مختصوم در تحقیقات مراجع تحقیق اعم از دادگاه ها و دادسراهای نیز گسترش داشته که به تفکیک و در خصوص کلیه قرارها صادره در دادسرای جمله قرار منع تعقیب، موقوفی تعقیب و... و صدور احکامی از جمله برائت و مجرمیت مورد بررسی قرار داده شده و بطور جداگانه با حقوق فرانسه مورد مقایسه قرار داده شده است. قاعده منع تعقیب مجدد که شکل دیگری از اعتبار امر مختصوم ولیکن در سطح بین المللی آن میباشد از نقطه نظر حقوق جزای بین الملل در این کتاب مورد مطالعه قرار گرفته و به بررسی این موضوع مپردازد که آیا احکام صادره از محاکم خارجی دارای اعتبار امر مختصوم است یا خیر؟ و پاسخ به این سوال که آیا کسانی را که بخاطر ارتکاب جرمی در کشور دیگر مجازات گردیده اند میشود در کشور ایران یا کشور متبع‌شان مجدداً مورد محاکمه و مجازات قرار داد؟ که مشروحاً در خلال تالیف این کتاب بدان پاسخ داده میشود. امر مختصوم کیفری حالت‌های متفاوتی از

جرائم را مانند جرایم مشابه و مستمر و مرتبط را با شرایطی که ذکر آن در تحقیقی که پیش روست در برخواهد گرفت و در ارتباط با روابط معاونین و شرکاء جرم و تحلیل سوالاتی از قبیل اینکه آیا اگر شخصی قبلً عنوان مباشر جرمی مورد تعقیب قرار گرفته و برائت حاصل نموده آیا میتوان وی را تحت عنوان معاونت مجددًا مورد تعقیب قرار داد؟ پرداخته. البته در فرانسه پاسخ به این سوال مثبت میباشد زیرا نویسندهاند کان فرانسه صرحتاً بیان نموده اند که اعتبار امر مختوم شامل اشخاصی میباشد که یکبار تحت عنوانی از قبیل معاون و ... تعقیب شده باشند و مجددًا تحت همان عنوان مورد تعقیب قرار گیرند و امر مختوم شامل شخصی که مجددًا با عنوان متفاوتی مورد تعقیب قرار گرفته نمیشود در ایران نویسندهاند لیکن بهترین تحلیل را موارد عینی صدور حکم و موارد شخصی آن دانسته اند. که در طول تالیف به بیان استدلالات صورت گرفته پرداخته خواهد شد. برای تشخیص حق از باطل و جلوگیری از از متضرر گردیدن افراد از صدور آراء به مراجع مربوطه در اینخصوص اعم از دادگاه‌ها و دادسراه‌ها اختیار و اجازه داده شده که پس از تحقیق و بررسی موضوع و انطباق با قوانین بدنیال راه حلی برای رفع این گونه شباهات و اختلافات پیدا نماید و راه حل اساسی را برای از میان برداشتن مایه نزاع ارائه دهنده که با وجود اعتباری هم چون اعتبار امر مختومه در قوانین اعم از حقوقی و کیفری این مشکل برطرف میگردد. و در نهایت پایانی به دعوا خواهد داد. زیرا میدانیم که اگر برای دعوی پایانی نباشد نوعی تشتت پیش خواهد آمد و افراد به بهانه‌های گوناگون در صدد اعتراض از رای برآمده و در مقام احراق حق خود اطاله دادرسی را بدنیال می‌آورند. بغير از اینکه هیچ وقت نظر یکی از طرفین تامین نخواهد شد. علی ایحال نهادی چون اعتبار امر مختومه پایانی برای اینگونه تعارضات خواهد بود و قوانین کیفری ما شرایطی را برای برخورداری از این اعتبار عنوان نموده اند که از جمله وحدت اصحاب، وحدت طرفین و وحدت سبب میباشد. اگرچه دارای تفاوت‌هایی با حقوق مدنی

میباشد که سعی گردیده بدان پرداخته شود. برای جلوگیری از سوء استفاده قضات در صدور رای و همچنین تجدید شدن رسیدگی به جهت احراق حق طرفی که از رای صادره متحمل زیان گردیده قوانین آئین دادرسی کیفری و مدنی ما راه های مختلفی را مفتوح گذاشته اند که صحت و درستی رای را تامین نمایند. اما به هر حال برای هر دعوای پایانی وجود دارد مهمترین اهداف قانونگذاران از وضع قوانین آئین دادرسی در وحله اول جلوگیری از ایجاد مزاحمت و سپس فصل سریع خصوصت میباشد. که علت آن نیز در زیانهای اقتصادی و اجتماعی دعوای میدانیم که تسریع در روند حل و فصل دعاوی و جلوگیری از تجدید شدن آنها ارتباط نزدیکی با نظم عمومی داشته. بدون شک هدف هر دادرسی این است که نتیجه آن منطبق با حقیقت باشد اما برای احراق حقوق افراد راه تجدید نظر از احکام نادرست باز شده میباشد. اما بالاخره نفع جامعه نیز ایجاب میکند که رسیدگی به هر دعوای پایانی داشته باشد و طرح مجدد آن پس از قطعیت ممنوع میباشد. که به منظور نیل به این مهم به تصمیم قطعی دادگاه اعتبار ویژه ای داده شده است که بموجب آن هیچ مرجعی نمیتواند حکم را معلق کند یا با صدور رای مخالف آن را از اثر بیندازد. البته با قطعیت رای افراد ناراضی از حکم میتوانند از طریق راهای پیش بینی شده در قانون از جمله تجدید نظر خواهی، فرجام خواهی فسخ رای صادره را بخواهند و نمیتوانند از نو و مجدد موضوع را مطرح سازند. این اعتبار در حقوق "اعتبار امر مختصه" نامیده شده که برگردان قاعده **Autorit dela** در حقوق فرانسه است. پس در واقع زمانی که حکم در زمرة احکام نهائی در بیاید "دعوى مختصه" است.

پرسش های مطروحه در این راستا:

چند پرسش در خصوص رابطه با موضوع این کتاب ارائه میگردد که در اثنای این کتاب یا بطور جداگانه بدان پرداخته می شود.

- ۱-آیا شرایط اعتبار امر مختوم در ایران و فرانسه دارای تفاوت‌هایی می‌باشد؟
- ۲-آیا اگر اختلاف در "عنوانین" جرم از قبیل کلاهبرداری، خیانت در امانت و امثال‌هم باشد اعتبار امر مختوم پذیرفه نمی‌شود؟
- ۳-دامنه اعتبار امر مختوم در رابطه با صدور قرار منع تعقیب در ایران چگونه ارزیابی می‌شود؟
- ۴-آیا در جرایم مشابه پس از صدور رای و احراز تغییر شرایط در جرایم مشابه امکان رسیدگی مجدد به موضوع وجود دارد یا موضوع مشمول اعتبار امر مختوم است؟ در فرانسه این موضوع به چه صورت است؟
- ۵-آیا می‌توان با توجه به اعتبار امر مختوم شخصی را که بعنوان مباشرت از اتهامی مبرا گردیده تحت عنوان معاونت در همان جرم مورد تعقیب قرار داد؟

فصل نخست

مفاهیم و مبانی اعتبار امر مختوم کیفری

مفهوم از امر مختوم ، حکم دادرس دادگاه است که مطابق قانون به دعوی فیصله داده است . عنوان خاصی در فقه هست.مؤلف بزرگ کتاب ملحقات عروه میگوید .محکوم علیه پس از صدور حکم حق ندارد آن دعوی را نزد همان دادرس یا دادگاه دیگر تجدید کند این عبارت ازین مؤلف با بند چهارم ماده ۱۹۸ قانون آئین دادرسی کیفری ایران مصوب ۱۳۱۸ مقایسه کنید . می بینید فرقی بین آنها نیست پس قاعده امر مختوم را از مسلمات فقه میدانستند.

مبحث نخست: واژه شناسی و ارتباط امر مختوم کیفری با مفاهیم نزدیک

از نظر لغوی و واژه شناسی امر مختوم به معنی مورد حکم قرار گرفته - قضیه ای که به دادگاه مراجعه شده و قاضی نسبت به آن رای داده یا اتخاذ تصمیم نموده است . مختومه بودن امر میتواند مورد ایراد صدمه مدعی علیه قرار گیرد.^۱

گفتار نخست:مفهوم و اثر اعتبار امر مختوم

۲- کریمی زنجانی - حسین - فرهنگ دادرسی - انتشارات نگاه بینه - چاپ دوم - ۱۳۸۹ - صفحه ۱۱۶

۳- lautorite de lachose jugee

الف) در حقوق کیفری

اعتبار امر مختوم کیفری^۱ عبارت است از فرض صحت و اعتبار امری که قبلاً در دادگاه صالح بدان رسیدگی و حکم قطعی صادر شده است. بموجب این قاعده و به جهت حفظ نظم عمومی و اعتبار و استحکام بخشیدن به احکام دادگاه ها و جلوگیری از طرح دعاوی واهمی در دادگاه ها و مراجع تعقیب و تحقیق از استماع شکایت یا دعاوی که قبلاً به آن رسیدگی و حکم قطعی صادر شده است منوع هستند.^۲ هر چند که حقوقدانان مبانی مختلفی را برای اعتبار امر مختومه کیفری بیان داشتند لیکن در این مورد این نکته بین آنان اختلاف نظر وجود ندارد که اعتبار امر مختوم کیفری و یا اعتبار قضیه محکوم بها در امور جزائی قطع نظر از مبانی توجیهی آن به مفهوم مختومه شدن دعوا کیفری است و هنگامی که چنین اعتباری حاصل می گردد، دعوا خاتمه یافته تلقی میشود. اعتبار امر مختوم دارای دو اثر است یکی اینکه مانع از تجدید رسیدگی میشود دیگر اینکه باعث بروز آثاری میگردد که آن آثار خاص دعاوی مختومه است. حقوقدانان اغلب منوعیت تجدید رسیدگی به دعوا مختومه را اعتبار منفی امر مختوم و اثراتی چون قدرت اجرائی را که از پایان یافتن دعوا ناشی میگردد اعتبار مثبت امر مختوم می نامند.^۳

بند اول) اعتبار منفی امر مختوم کیفری

حصول اعتبار امر مختوم موجب منع ادامه رسیدگی و یا تجدید نظر در رای صادره توسط مرجع صادر کننده رای و یا سایر مراجع کیفری میگردد که در سه قسمت بررسی میگردد.

۴- شاملو احمدی- محمد حسین - فرهنگ اصطلاحات و عناوین جزائی - نشر دادیار - چاپ اول - ۱۳۸۰ - ص ۵۸

۳- ریاضی - علی اکبر - اعتبار امر مختوم جزائی در رسیدگی جزائی - پایان نامه حقوق جزا و جرم شناسی - دوره کارشناسی ارشد - دانشگاه تهران - ۱۳۶۱ - ص ۴۲

۱) منع تجدید نظر توسط مرجع صادر کننده رای

ماهیت دو گانه اعتبار امر مختوم کیفری اقتضاء میکند که دادرس مجاز به تغییر رای خود نباشد چرا که چنین اختیاری مغایر مصالحی است که اساس قاعده اعتبار امر مختوم کیفری را تشکیل میدهد.

۲) تصحیح رای به نفع محاکوم علیه

از آنجا که اجرای حکم محاکومیت مستلزم آنست که حکم صحیحاً صادر شده باشد و ماهیت اعتبار امر مختوم اقتضاء میکند اشتباهاتی که به ضرر محاکوم علیه شده است همواره قابل رفع باشد و با توجه به اینکه کاملاً روشن است این تغییر هیچگونه مغایرتی با اصل منع تعقیب مجدد ندارد. چرا که هیچ محاکوم علیه‌ی از اینکه تجدید نظری در حکم صادره به نفع او بشود دچار تشویش و تزلزل خاطر نخواهد شد. لهذا دادگاه صادر کننده حکم باید مجاز به تصحیح حکم خود برای مرتفع ساختن اینگونه اشتباهات باشد اعم از اینکه حکم اجرا شده باشد یا نه. محدود ساختن مهلت تصحیحی حکم به زمان قبل از اجرای آن قابل توجیه نیست زیرا اجرای حکمی که متنضم خطاب باشد مغایر با فلسفه جرم و مجازات است لازم به یاد آوری است که تصحیح حکم به نفع محاکوم علیه مشروط بر این است که رفع اشتباه محتاج به رسیدگی ماهوی در مرجع دیگر نباشد. چه مفهوم اخیر که حسب مورد ملازمه با رسیدگی پژوهشی، فرجامی یا اعاده دادرسی دارد با مفهوم تصحیح حکم که منجر به اشتباهات بارز دادگاه صادر کننده حکم میباشد متفاوت است.^۱

۳) منع تجدید نظر توسط سایر مراجع کیفری

حصول اعتبار امر مختوم کیفری مسلمًا ملازمه با منع تجدید رسیدگی توسط سایر مراجع کیفری نیز دارد چه اگر مراجع جزائی دیگر مجاز باشند که به دفعات و بطور نا محدود در رای

^۱ - ریاضی - علی اکبر - اعتبار امر مختوم جزائی در رسیدگی جزائی - پیشین ص ۵۲

یک مرجع کیفری تجدید نظر نمایند ، منطقاً نمی توان برای چنین رائی قائل به اعتبار امر مختوم شد. با توجه به این مقدمه طبعاً این سوال مطرح میشود که آیا با وجود امکان رسیدگی پژوهشی و فرجامی و اعاده دادرسی میتوان حکم صادره از مرجع نخستین را واجد اعتبار امر مختوم دانست یا نه؟ حقوقدانان در این باره نظرات مختلف و بعضاً مبهمی ابراز داشتند. فرهنگ حقوقی دالوز مفهوم اعتبار امر مختوم را بطور کلی چنین بیان میدارد: لغت اعتبار امر مختوم در زبان حقوقی عبارت از آن چیزی است که دریک رای قضائی نسبت به ان اخذ تصمیم شده است. از لحظه ای که این رای صادر میشود موضوع رای اعتبار امر مختوم می یابد بدین معنی که به دعوی مطروحه بدون باقی گذاردن امکان طرح مجدد آن پایان میدهد موضوعی که مورد حکم واقع شده دیگر از نظر اصولی قابل طرح نیست. بطوریکه ملاحظه میشود در این تعریف مولف با استفاده از عباراتی نظیر "از لحظه ای که این رای صادر میشود موضوع رای، اعتبار امر مختوم میابد" از یکطرف و این عبارت که " موضوعی که مورد حکم واقع میشود دیگر از نظر اصول قابل طرح نیست" از طرف دیگر به کیفیتی ادای مطلب نموده است که دقیقاً معلوم نیست آیا در صورت امکان رسیدگی مجدد میتوان برای حکم صادره اعتبار امر مختوم قائل شد یا نه! مسلماً وقتی در یک سیستم قضائی نظیر فرانسه دادگاه نخستین فی المثل متهمی را به حبس محکوم میکند و دادگاه استیناف رای بر برأته متهم میدهد ، نمیتوان گفت که حکم دادگاه استیناف حصول اعتبار امر مختوم مترتب بر رای دادگاه بدوى را به تاخیر انداخته است.

بند دوم) اعتبار مثبت امر مختوم کیفری

اثر اعتبار مثبت امر مختوم کیفری تحت سه عنوان: قدرت اجرائی حکم ، تاثیر دعوی مختوم جزائی در رسیدگی مدنی ، و سایر آثار ناشی از دعاوی مختومه مورد بحث قرار می گیرد.

۱) قدرت اجرائی احکام

یکی از آثار مختومه شدن دعوی کیفری به اجرا در آمدن حکم صادره می باشد ، اجرای احکام تا اندازه ای که خارج از اقدامات بلاواسطه محاکم نباشد از قبیل اعلام بی تقصیری متهم و مرخص کردن متهم برایت یافته معمولاً توسط خود محاکم بعمل می اید . در غیر این مورد دادستان به نمایندگی از طرف جامعه مامور اجرای حکم میگردد.

۲) انواع دعوی مختومه جزائی در رسیدگی مدنی

یکی دیگر از آثار دعوی مختومه جزائی آنست که مرجع مدنی نمیتواند تصمیمی مغایر با حکم دادگاه جزائی اتخاذ نماید و این امر میین توفیق رسیدگی جزائی نسبت به رسیدگی مدنی از نظر کشف حقایق امر میباشد .

ج) سایر آثار مثبت ناشی از دعوی مختومه

سایر آثار مثبت اعتبار امر مختوم جزائی عبارتست از قبیل تاثیر حکم نهائی صادره در احتساب مجازات در مورد تعدد و تکرار جرم رفع اثر تعلیق مجازات قبلی ، حق در خواست صدور گواهی عدم امکان سازش از دادگاه حمایت خانواده، اعمال مجازات های تبعی و تکمیلی و اقدامات تامینی مقرر در قانون است.^۱ حال پس از اینکه به مفهوم و اثر اعتبار امر مختوم کیفری پرداختیم به تعریف و ماهیت اعتبار امر مختومه در حقوق فرانسه می پردازیم. دیوان کشور فرانسه در آرای مورخ ۴ مارس ۱۹۲۲ و ۱۹۲۱ در تعریف این اصل بیان داشته : "مقصود از این اصل در مسائل کیفری این است که موجبات صدور احکام متناقض و مترلزل در تصمیمات محاکم فراهم نشود و بالاخره شرط اصلی و اساسی بخشی تعقیب کیفری که سرعت و ثبات و قاطعیت است

^۱ - ریاضی - علی اکبر - اعتبار امر مختوم جزائی در رسیدگی جزائی - پیشین - ص ۷۱

مخدوش و زائل نگردد".^۱ و در تعریفی دیگر گفته می شود آرایی که دیگر به وسیله و اخواهی ، استیناف و یا فرجام خواهی قابل اعتراض نباشد ، اعتبار امر مختومه را میابد . این موضوع مبین آنست که "امر قضاوت شده حقیقی فرض میشود" پنداشته میشود که خود قضات معمولاً باید امکان اجتناب از اشتباه را فراهم سازد . بدون شک این اماره مصونیت از خطأ کاهی اوقات مورد استهzaء قرار می گیرد با این حال این دیر باوری باید آنچه را که "حقیقت" قضائی است در ک کند . قاضی که تبرئه میکند بندرت میپذیرد که متهم قطعاً مقصرا نیست: او تنها در اکثر موقع می پذیرد که دلایل بزهکاری برای محکومیت کافی نیستند . اعتبار امر قضاوت شده از سوی قاضی کیفری جلوی از سرگیری مجدد همان پرونده را می گیرد اما همانطور که می دانیم این امر به قاضی حقوقی نه برای جبران خسارت ناشی از جرم ممکن است بوى رجوع شود تحمیل می شود . بر عکس آنچه بیان شد ، اعتبار امر مختوم حقوقی تاثیری بر رای کیفری ندارد .(مگر آنچه مربوط به قرار اناطه دادگاه کیفری است)^۲

ب) در حقوق مدنی

در حقوق مدنی "اصولاً هر وقت حکم دادگاه قطعیت پیدا کند به این معنی که قانوناً تجدید رسیدگی نسبت به آن منع شده باشد گفته می شود که واجد امر مختوم گردیده است و دیگر نمی توان همان دعوی را مجدداً طرح کرد . و این یک اماره قانونی است به این معنی که قانون حکم دادرس را دلیل بر حجت مفاد آن دانسته است و تجدید گفتگو را در امری که مورد حکم فرار گرفته اکیداً منع نموده است و فلسفه این منع آن است که قانونگذار خواسته است مرافعات تا ابد

^۱ خزانی - منوچهر سقاله اعتبار امر مختوم کیفری در دعوی کیفری - مجله تحقیقات حقوقی دانشکده حقوق دانشگاه شهری بدشتی - شماره ۱۱ و ۱۲ - ۱۳۷۸ - ص ۸۶

^۲ لارگیه - ژان - آثین دادرسی کیفری فرانسه - ترجمه حسن کاشفی اسماعیل زاده - انتشارات گنج دانش - چاپ اول - ۱۳۷۸ - ص ۱۸۰

طول نکشد یعنی اگر یکی از طرفین دعوی محاکوم شود ولی بتواند دوباره تجدید دعوی کند دادرسی پایانی نخواهد داشت. زیرا بالاخره هر یک از آنان که در هر مرحله محاکوم شوندمی توانند تجدید دعوی نمایند لذا قانونگذار به موجب بند ۶ ماده ۸۴ به منظور نظم عمومی جلو تکرار را گرفته و آن را قابل ایراد (بدون آنکه لازم باشد پاسخ مدعی را بدهد) دانسته است و نه تنها در صورت ایراد اصحاب دعوا ، بلکه دادگاه هم در صورت احراز قضیه محاکوم بها بموجب ماده ۸۹ قرار رد دعوی را میدهد. لذا وقتی امری با رعایت مقررات رسیدگی و محاکوم به ، واقع شده و صحت آن قابل تردید نباشد ، آن دعوی بطور قطع مختومه تلقی می گردد و در این صورت اگر خوانده ایراد امر مختوم نماید و دادگاه نیز آن را واحد خصوصیات اعتبار امر مختوم دانسته و آن را مورد قبول قرار دهد همینطور که گفته شد مستنداً به ذیل ماده ۸۹ قانون آین دادرسی مدنی دادگاه های عمومی و انقلاب از رسیدگی امتناع و قرار رد دعوی را صادر ننماید.^{۱۱}

ج) نتایج عملی تفکیک

امر مختوم کیفری علاوه بر اینکه بر امر کیفری حاکمیت دارد بر امر حقوقی نیز حاکمیت دارد مثلاً بند ۶ ماده ۴۲۶ قانون آین دادرسی کیفری مبنی بر جعلی بودن سند مستنده حکم دادگاه را از موجبات اعاده دادرسی قرار داده است . اعتبار امر مختومه در دعواهای خصوصی موثر در دعواهای عمومی نیست زیرا مبنا و ارکان این دو دعوا متفاوت از یکدیگرند ، اما در دادگاه کیفری در ضمن رسیدگی به دعوی عمومی ، به دعواهای خصوصی هم رسیدگی کرده و حکم قطعی صادر شده اشد ، هر دو دعوا اعتبار امر مختومه را پیدا خواهد کرد. اعتبار امر محاکوم به دارای دو جنبه منفی و مثبت است که جنبه منفی آن در مورد اعتبار قضیه کیفری در امر کیفری میباشد و جنبه مثبت آن در مورد اعتبار قضیه کیفری در امر مدنی است. جنبه منفی اعتبار قضیه محاکوم به بدین معناست که

^۱ - غفاری- جلیل- آئین دارسی مدنی ۳- انتشارات دانشگاه پیام نور - چاپ اول - ۱۳۸۱ - ص ۳۴

هر گاه دادگاه کیفری تصمیمی گرفت که قابل تجدید نظر یا فرجام خواهی نمیباشد این تصمیم در برابر همه دادگاه های کیفری اعتبار منفی دارد یعنی دادگاه های دیگر نمیتوانند آن دعوا را تعقیب نمایند. و اگر چنین دعوا یی مجدداً مطرح گردید بلافصله باید خاموش شود و حتی نیازی به ایراد از سوی ذینفع هم ندارند. تصمیماتی که اعتبار امر مختومه را دارند لازم نیست از سوی دادگاه بعمل آمده باشد بلکه دادسرا هم چنانچه قرار موقوفی تعقیب یا منع تعقیب صادر کند همین اعتبار را خواهد داشت . البته در مورد قرار منع تعقیب باید توجه داشت که چنانچه این قرار بدلیل فقد ادله اتخاذ شده باشد اعتبار امر مختومه دائمی را ندارد بلکه اعتبار آن بصورت موقت است و در صورت بدست آمدن دلیل ، مجدداً قبل طرح می باشد. جنبه مثبت اعتبار امر مختومه تاثیری است که در دعواهای خصوصی دارد یعنی اگر چه امر مختومه موجب سقوط دعوا خصوصی نمیشود اما در آن تاثیر دارد و قاضی دعواهای خصوصی نمیتواند تصمیمی بگیرد که با تصمیم کیفری تعارض داشته باشد اما عکس این قضیه صادق نیست یعنی تصمیمی که دادگاه حقوقی قبلاً در مورد دعواهای خصوصی گرفته است تاثیری در تصمیم دادگاه رسیدگی کننده به دعواهای عمومی ندارد. اگر دادگاه کیفری به دعواهای خصوصی نیز رسیدگی کند و از جهتی آن را رد نماید مانع وجود ندارد که آن دعوا به جهت دیگری در دادگاه حقوقی مطرح شود مانند اینکه شخصی به اتهام تخریب ملک غیر تحت تعقیب قرار گیرد اما دادگاه مالکیت متهم را احراز نماید و در نتیجه دعواهای خسارت را رد کند شاکی می تواند دعواهای دیگری را مبنی بر ابطال سند مالکیت متهم در دادگاه حقوقی مطرح کرده و خسارت‌های واردہ را مطالبه کند."^۱

گفتار دوم: هدف اعتبار امر مختومه

اهداف اعتبار امر مختومه را میتوان در ۴ قسمت بررسی کرد و ذیلاً در هر مورد توضیح

مختصری ارائه می دهیم:

^۱- زراعت- عباس- اصول آنین دادرسی کیفری ایران- انتشارات مجد- چاپ اول- ۱۳۸۲- ص ۱۷۴ الی ۱۷۶